

Analyzing the Components of the Development of Entrepreneurial Attitude in the Students of the Second Year of Theoretical High School, Using Mixed Approach (Study Case: Expert Entrepreneurship Teachers in Tehran)

Mohadese Farhadi¹ | Hosein Abdolahi² | Mohammad Azizi³ |
Morteza Taheri⁴

1. Department of Educational Management, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author). E-mail: mfrhady08@gmail.com
2. Department of Educational Management, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
E-mail: abdollahi@atu.ac.ir
3. Department of Entrepreneurship Development, Faculty of Entrepreneurship, Tehran University, Tehran, Iran.
E-mail: m_azizi@ut.ac.ir
4. Department of Educational Management, Faculty of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
E-mail: m.taheri@atu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 05 Oct 2023

Received in revised form:
31 Oct 2023

Accepted: 02 Nov 2023

Available online: 02 Nov
2023

Keywords:

Entrepreneurship
Education;
Entrepreneurial
Management;
Entrepreneurial Attitude;
Entrepreneurial
Characteristics.

This research aimed to study the components of entrepreneurial attitude development in secondary high school students. The study was applicable in terms of purpose, quality-quantitative in terms of approach, and descriptive in terms of data collection. In the quality section, the studied population was the experts, planners and teachers of entrepreneurship, and they were selected by snowball sampling. The sampling process continued until data saturation was achieved. Data was collected through semi-structured interview and was analyzed using a three-step coding process of open, central and selective. In the quantitative section, the population was teachers of entrepreneurship in high schools in the regions of 1, 4, 5, 6 and 18 in Tehran in 2021. 250 teachers of entrepreneurship were selected based on voluntarily sampling and they completed the researcher's questionnaire. The data were analyzed by confirmatory factor analysis and Amos₂₄. The results showed that the components of the development of the entrepreneurial attitude of high school students have a central phenomenon of developing cognitive, personality and entrepreneurial skills and seven categories of problem solving skill, positive attitude of teacher and student to entrepreneurship, imagination, inner motivation, entrepreneurial personality traits, career perspective of students and applied education of entrepreneurship. The results of confirmatory factor analysis showed that these categories can explain the cognitive, personality and entrepreneurial skills of students. Therefore, in order to develop the entrepreneurial attitude in high school students, it is necessary to pay attention to the categories related to cognitive, personality and entrepreneurial skills. In order to realize the development of students' entrepreneurial attitude, it is suggested that teachers strengthen and improve these categories in the process of teaching and learning.

Education and Management of Entrepreneurship, 2023, Vol. 2, No. 3, pp 75-90

Cite this article: Farhadi, M., Abdolahi, H., Azizi, M., & Taheri, M. (2023). Analyzing the Components of the Development of Entrepreneurial Attitude in the Students of the Second Year of Theoretical High School, Using Mixed Approach (Study Case: Expert Entrepreneurship Teachers in Tehran). *Education and Management of Entrepreneurship*, 2 (3), 75-90. doi: 10.22126/eme.2023.9683.1048 (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2023.9683.1048>

Publisher: Razi University

واکاوی مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه نظری؛ کاربست رویکرد آمیخته (مورد مطالعه: خبرگان درس کارآفرینی در شهر تهران)

محدثه فرهادی^۱ | حسین عبداللہی^۲ | محمد عزیزی^۳ | مرتضی طاهری^۴

۱. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
(نویسنده مسئول). رایانامه: mfrhady08@gmail.com

۲. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
رایانامه: abdollahi@atu.ac.ir

۳. گروه توسعه کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
رایانامه: m_azizi@ut.ac.ir

۴. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
رایانامه: m.taheri@atu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

این پژوهش به منظور مطالعه مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه نظری انجام شد. پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ رویکرد، آمیخته ی کیفی- کمی و به لحاظ روش گردآوری داده‌ها، توصیفی بود. جامعه مورد مطالعه در بخش کیفی صاحب‌نظران، برنامه‌ریزان و دبیران با سابقه درس کارآفرینی بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله‌برفی انتخاب شدند. فرایند نمونه‌گیری تا زمانی ادامه پیدا کرد که اشباع داده حاصل شد. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری و با استفاده از فرایند کدگذاری سه مرحله ای باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. در بخش کمی، جامعه آماری شامل دبیران درس کارآفرینی در مدارس دوره دوم متوسطه در مناطق ۱، ۴، ۵، ۶ و ۱۸ شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند. تعداد ۲۵۰ دبیر درس کارآفرینی به روش نمونه‌گیری داوطلبانه انتخاب و پرسش‌نامه محقق‌ساخته را تکمیل کردند. داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و نرم‌افزار Amos²⁴ تحلیل شدند. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری دارای یک پدیده محوری توسعه ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه و هفت مقوله داشتن مهارت حل مسئله، نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی، قدرت تخیل، انگیزه درونی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه، دیدگاه شغلی دانش‌آموزان و آموزش کاربردی درس کارآفرینی بود. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که این مقوله‌ها می‌توانند ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه دانش‌آموزان را تبیین کنند. بنابراین برای توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری بایستی کلیه جوامع ذی‌ربط به مقوله‌های مرتبط با ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه توجه نمایند. برای تحقق توسعه نگرش کارآفرینی در میان دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌گردد که معلمان به‌موازات فرایند آموزش و یادگیری به تقویت این مقوله‌ها بپردازند.

نوع مقاله:

مقاله علمی- پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۸/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۱

دسترسی آنلاین: ۱۴۰۲/۰۸/۱۱

کلیدواژه‌ها:

آموزش کارآفرینی،
مدیریت کارآفرینی،
نگرش کارآفرینانه،
ویژگی‌های کارآفرینانه.

آموزش و مدیریت کارآفرینی، دوره ۲، شماره ۳، سال ۱۴۰۲، صفحات ۷۵-۹۰

استناد: فرهادی، محدثه؛ عبداللہی، حسین؛ عزیزی، محمد؛ طاهری، مرتضی (۱۴۰۲). واکاوی مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه نظری؛ کاربرست رویکرد آمیخته (مورد مطالعه: خبرگان درس کارآفرینی در شهر تهران). آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۲ (۳)، ۷۵-۹۰
doi: 10.22126/eme.2023.9683.1048

نویسندگان ©

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2023.9683.1048>

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

نگرش کارآفرینی دارای دو مؤلفه ابزاری و عاطفی بوده و مؤلفه ابزاری و رفتاری شامل دو عامل خودکارآمدی ادراک شده و کنترل پذیری ادراک شده است. نگرش کارآفرینی به واسطه عواملی مانند قصد کارآفرینی، انتخاب، تعهد به کارآفرینی و کارآفرینی تحقق یافته بهتر شکل می گیرد. از سوی دیگر مؤلفه های عاطفی و هیجانی و خودکارآمدی ادراک شده قوی ترین پیش بینی کننده های قصد کارآفرینی هستند (واماوا و همکاران^۱، ۲۰۲۰). نتایج پژوهش سومرو و همکاران^۲ (۲۰۲۱) بر روی دانش آموزان نشان داد که پیشرفت تحصیلی، کنترل شخصی و نوآوری روی نگرش به کارآفرینی دانش آموزان تأثیر دارند. با وجود قابلیت های مختلف برای کارآفرینی در ایران، دانش آموختگان همچنان در کارآفرینی و شروع کسب و کار موفق نیستند و مشکلات نگرشی، از مهم ترین چالش های پیش روی قصد کارآفرینی و انجام کارآفرینی است. در سایر کشورها نیز کارآفرینی متمرکز بر جوانان است؛ زیرا نسل جوان حاضر، به مراتب بیشتر از جوانان دهه های قبل کارآفرین هستند؛ بنابراین مطالب گفته شده بر اهمیت جایگاه نوجوانان و جوانان در کارآفرینی و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها تأکید دارند و بیانگر لزوم توجه به عوامل مؤثر بر توسعه قصد کارآفرینانه، از جمله موضوعات نگرشی و اعتقادی هستند (صفری جعفرلو و همکاران، ۱۳۹۶).

از دیگر سو در خصوص شکاف بین توانایی های عملی و مهارت های کارآفرینی دانش آموزان، توجه به این نکته ضروری است که به صرف گذراندن دوره های آموزش کارآفرینی، فرد مهارت های کارآفرینی را به دست نمی آورد و یک کارآفرین نخواهد شد، بلکه باید نگرش مثبتی به کسب و کار داشته باشد. نگرش، آمادگی برای واکنش ویژه نسبت به یک فرد، شیء یا وضعیت و آمادگی روحی و روانی برای راه اندازی کسب و کار را نگرش به کسب و کار می گویند (غفوری و هویدا، ۱۴۰۲). کارآفرینی در مرحله اول یک طرز فکر است و با توجه به اینکه نگرش در سنین پایین شکل می گیرد، آموزش و پرورش تا حد زیادی به پرورش ذهنیت کارآفرینی کمک می کند (شوال^۳، ۲۰۱۴). نگرش کارآفرینانه حالتی است که بر پایه آن، فرد گرایش به رفتار کارآفرینانه در یک کسب و کار مستقل یا سازمانی پیدا می کند و به هر میزان، افراد نگرش مثبت تری نسبت به فعالیت های کارآفرینانه و خوداشتغالی داشته باشند بدون تردید کارآفرینی را به عنوان امری شدنی و امکان پذیر درک کرده و احتمال موفقیت آنان بیشتر می شود (کار و سکوایرا^۴، ۲۰۰۷).

آنجوم و همکاران^۵ (۲۰۲۲) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که نگرش کارآفرینی در دانش آموختگان تحت تأثیر ویژگی های شخصیتی، انگیزشی و هیجانی آنان و حمایت های آموزش و پرورش و آموزش عالی است. نگرش به کارآفرینی نقش میانجی و حمایت های آموزش و پرورش و آموزش عالی هم نقش تعدیل کننده در قصد کارآفرینی دارند. انگیزش پیشرفت، گرایش شخصیتی فرد است که با توجه مداوم به ایجاد استانداردهایی برای موفق بودن و دستیابی به همین استانداردها همراه است (عسگری قدس و صالحی، ۱۳۹۱) و تشخیص و بهره برداری از فرصت ها شامل چهار مرحله است: احساس یا درک نیاز، تشخیص یا کشف یک تناسب بین نیازها، ایجاد و خلق یک تناسب جدید بین نیازها و استفاده از فرصت ها (آردیچویل^۶، ۲۰۰۳).

1. Vamvaka et al.
2. Soomro et al.
3. Sjevoll
4. Carr & Sequeira
5. Anjum et al.
6. Ardichvil

نتایج مطالعات مونیارادزی ندوفایرپی^۱ (۲۰۲۰) نشان داد که توسعه نگرش کارآفرینی مستقیماً بر اهداف کلی کارآفرینی و دیگر ویژگی‌های شخصیتی کارآفرین تأثیر می‌گذارد. از این‌رو قرار گرفتن دانش‌آموزان در معرض آموزش کارآفرینی پیامدهای خوبی در تحول روانی آن‌ها دارد و لازم است که مربیان شیوه تدریس و محتوای دروس خود را متناسب با نیاز دانش‌آموزان تنظیم کنند. در این زمینه چالش‌هایی فراروی نظام آموزش و پرورش کشور وجود دارد: چالش در کیفیت مدرسان کارآفرینی، محتوا و شیوه آموزش کارآفرینی و شناخت نیازهای یادگیری دانش‌آموزان از چالش‌های بسیار اساسی در نظام آموزش و پرورش هستند (کردنائیچ و زالی، ۱۳۸۶). این چالش‌ها می‌توانند به‌عنوان عوامل زمینه‌ای در توسعه نگرش کارآفرینی نقش داشته باشند.

آموزش کارآفرینی فرایندی برای آماده کردن دانش‌آموزان با توانایی شناخت فرصت‌های تجاری، عزت‌نفس، انگیزه، دانش، مهارت و بینش برای عمل کردن در آن‌هاست تا در محیط‌های مختلف، نگرش کارآفرینانه آن‌ها را تقویت کند (اولوگبولا^۲، ۲۰۱۷). امروزه آموزش کارآفرینی در سطح جهانی به‌عنوان نوعی ابتکار عمل جمعی در دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، مدارس فنی و حرفه‌ای، دبیرستان‌ها و مدارس ابتدایی توصیف می‌گردد که همگی جهت توسعه ظرفیت کارآفرینانه دانش‌آموزان هدف‌گذاری می‌شوند. در الگوی مفهومی تأثیر مؤلفه‌های آموزش کارآفرینی بر نگرش هنرجویان به کسب‌وکار، نتایج نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی هنرجویان و مربیان بر نگرش کارآفرینی و کسب‌وکار تأثیر دارد (نادری و همکاران، ۱۳۹۴). الگوی آموزشی دیگری در باره توسعه کارآفرینی در دانش‌آموزان نشان داد که ارتباطات، خودباوری و اعتمادبه‌نفس، خلاقیت، ابتکار و مرکز کنترل درونی در ویژگی‌های شخصیتی افراد کارآفرین اولویت بالایی دارند (عسکری فر و همکاران، ۱۳۹۷).

بنابراین، در پژوهش حاضر سعی شد که وضعیت موجود و مؤلفه‌های نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری شناسایی شوند و راهبردهایی برای آموزش دروس نظری ارائه دهد که ذهنیت و نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان توسعه یابد. توسعه نگرش کارآفرینی در فرایند آموزش و یادگیری دروس نظری تا حدود زیادی می‌تواند برانگیزاننده نگرش دانش‌آموزان در کارآفرینی باشد. از طرفی دیگر، طبق آمار سرشماری سال ۱۳۹۸ تعداد ۲۳/۷ درصد افراد بیکار در رده سنی ۱۵ تا ۲۹ سال در جامعه وجود دارد که تعداد زیادی از آنان دانش‌آموختگان دوره دوم متوسطه هستند. این افراد چون تمایلی برای ورود به دانشگاه ندارند و نگرش کارآفرینی هم ندارند نمی‌توانند کسب‌وکار راه بیندازند و در نتیجه با پدیده بیکاری مواجه می‌شوند. از طرفی دیگر، هیچ الگوی مناسبی برای توسعه نگرش کارآفرینی برای دانش‌آموزان رشته‌های نظری در ایران وجود ندارد؛ بنابراین ناکارآمدی روش‌های فعلی آموزش کارآفرینی و مشکل اشتغال دانش‌آموختگان رشته‌های نظری و نگرانی در مورد عوارض عدم اشتغال و بیکاری و بروز معضلات فردی و خانوادگی انجام پژوهش حاضر را ضروری نمود. در الگوی مفهومی پژوهش حاضر تلاش شد تا این خلأها برطرف شود و به نقش متغیرهای مهم و اساسی مؤثر در کارآفرینی توجه شود. در این الگو سعی شد تا مهم‌ترین و کلیدی‌ترین متغیرهای تأثیرگذار در توسعه نگرش کارآفرینی شناسایی شوند. در صورتی که نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری توسعه داده شود، انتظار است روی فعالیت‌های دبیران، مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی در راستای توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. در پژوهش حاضر، دغدغه پژوهشگران این بود که برای توسعه نگرش کارآفرینی در فرایند آموزش دروس رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه، از نظر دبیران درس کارآفرینی، برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران کارآفرینی به چه مؤلفه‌هایی باید توجه شود و الگوی توسعه نگرش کارآفرینی چگونه است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد کیفی - کمی انجام شد. در این روش، هدف، استخراج یافته‌های تحقیقی مشتمل بر تنظیم نظری واقعیت تحت بررسی بود، نه یک سلسله ارقام یا مجموعه‌ای مطالب که به یکدیگر وصل شده باشد. از طریق این روش نه تنها مفاهیم و رابطه بین آن‌ها ایجاد می‌شود بلکه در زمینه مورد مطالعه، مفاهیم باید دارای عمومیت و روشن‌گر باشند. البته نباید فراموش کرد که تحقیق به روش کیفی، به معنی پذیرش مفاهیم و مقولات فکری افراد مورد تحقیق نیست، بلکه به منزله درک آن‌ها است. در پژوهش حاضر نیز ارائه دیدگاه‌های دبیران، صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان حوزه کارآفرینی در باره توسعه نگرش کارآفرینی به منزله پذیرش قطعی آن‌ها نیست، بلکه هدف درک دیدگاه‌های آن‌ها است.

بر این اساس در پژوهش حاضر از روش پژوهش کیفی و از رهیافت نظام‌مند برای تحلیل پدیده توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری استفاده شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش، دبیران درس کارآفرینی، برنامه‌ریزان درس کارآفرینی و صاحب‌نظران حوزه کارآفرینی بودند که به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شدند. نمونه‌گیری تا زمانی ادامه پیدا کرد که اشباع نظری داده حاصل شد. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در مطالعه (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

کد مصاحبه‌شونده	جنس	سن	سابقه کار	سمت	سطح تحصیلات	رشته تحصیلی	علت انتخاب
مصاحبه‌شونده ۱	زن	۲۷	۳ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	ادبیات فارسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲	زن	۳۶	۸ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	مدیریت آموزشی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۳	زن	۲۹	۴ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	ادبیات فارسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۴	زن	۵۵	۳۰ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	زیست‌شناسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۵	زن	۳۵	۸ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	ژئوفیزیک	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۶	زن	۳۷	۱۳ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	شیمی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۷	زن	۳۳	۶ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	کارآفرینی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۸	زن	۳۷	۱۸ سال	سرگروه درس کارآفرینی و دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	زمین‌شناسی و معماری	سرگروه درس کارآفرینی در استان سمنان و مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۹	زن	۴۵	۱۵ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	فیزیک	مدرس درس کارآفرینی در دوره دوم متوسطه
مصاحبه‌شونده ۱۰	زن	۲۷	۲ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	مکانیک	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۱	زن	۴۶	۲۰ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	اقتصاد	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۲	زن	۴۱	۱۸ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	جامعه‌شناسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۳	زن	۴۷	۲۵ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	کامپیوتر و ادیان و عرفان	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۴	زن	۳۴	۸ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	طراحی و دوخت	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۵	زن	۵۶	۳۳ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	پژوهشگری علوم اجتماعی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۶	مرد	۵۶	۳۳ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی، دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	پژوهشگری علوم اجتماعی	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی و مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۷	زن	۴۰	۲۵ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی، دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	مشاور مدرسه	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی و مدرس درس کارآفرینی

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در مطالعه (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

مصاحبه‌شونده	کد	جنس	سن	سابقه کار	سمت	سطح تحصیلات	رشته تحصیلی	علت انتخاب
مصاحبه‌شونده ۱۸		مرد	۳۷	۱۳ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	الکترونیک	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۱۹		مرد	۴۱	۱۵ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	فیزیک	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۰		زن	۳۰	۳ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	علوم اجتماعی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۱		زن	۴۸	۲۴ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی و دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	طراحی و دوخت	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی در استان، سرگروه نقد و بررسی کتاب کارآفرینی و مدرس درس
مصاحبه‌شونده ۲۲		زن	۴۴	۱۵ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	روان‌شناسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۳		زن	۴۶	۲۰ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	علوم تربیتی	معاون مدرسه و مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۴		مرد	۳۸	۱۴ سال	دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	جامعه‌شناسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۵		زن	۴۷	۲۲ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی، دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	پژوهشگری علوم اجتماعی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۶		مرد	۴۱	۱۵ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	روان‌شناسی	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۷		مرد	۴۹	۲۷ سال	دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	فیزیک	مدرس درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۲۸		مرد	۴۵	۱۹ سال	رئیس گروه شایستگی‌های غیر فنی و پایه در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی، عضو گروه برنامه‌ریزان درس کارآفرینی	دکتر	برق	عضو گروه برنامه‌ریزان درس کارآفرینی و تولید
مصاحبه‌شونده ۲۹		زن	۴۲	۲۱ سال	کارشناس شایستگی‌های غیر فنی و پایه سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی، جزء مؤلفان کتاب کارگاه نوآوری و کارآفرینی	فوق لیسانس	کارآفرینی	مدرس کشوری درس کارآفرینی برای دوره‌های ضمن خدمت، عضو گروه برنامه‌ریزان درس کارآفرینی و تولید، جزء مؤلفان کتاب کارگاه نوآوری و کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۳۰		زن	۵۲	۲۷ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی در استان اصفهان و دبیر درس کارآفرینی	لیسانس	حرفه‌وفن	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی و دبیر درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۳۱		زن	۴۸	۲۶ سال	سرگروه آموزشی کار و فناوری، دبیر درس کارآفرینی	دکتر	بهداشت و ادبیات فارسی	سرگروه آموزشی کار و فناوری، دبیر درس کارآفرینی
مصاحبه‌شونده ۳۲		زن	۴۷	۲۵ سال	سرگروه آموزشی درس کارآفرینی، دبیر درس کارآفرینی	فوق لیسانس	مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی	فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در حوزه کارآفرینی و کارآفرینی جوانان

برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه‌ساختار یافته استفاده شد. مصاحبه نیمه‌ساختار یافته، مصاحبه‌ای است که در آن سؤالات مصاحبه از قبل مشخص می‌شود و از همه مصاحبه‌شوندگان پرسش‌های یکسانی پرسیده می‌شود، اما آن‌ها آزادند که پاسخ خود را به هر روشی که می‌خواهند ارائه دهند (دلاور، ۱۴۰۱). در مطالعه حاضر، برای پاسخ به سؤالات مرتبط با مؤلفه‌های مؤثر در توسعه نگرش کارآفرینی پیشینه‌های نظری و عملی پژوهش در

حوزه مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه بررسی شدند. افزون بر این، دیدگاه دبیران کارآفرینی، برنامه‌ریزان درس کارآفرینی و تولید و صاحب‌نظران از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته به دست آمد. با توجه به اینکه الگوی مطالعه حاضر از داده‌های مستخرج از مصاحبه با دبیران درس کارآفرینی و برنامه‌ریزان درس کارگاه فناوری و تولید به دست آمده است، این الگو از جامعیت بالایی برخوردار است. قبل از شروع مصاحبه خلاصه‌ای از طرح پژوهش، نتایج بررسی پیشینه پژوهش، به همراه اهداف و پرسش‌های پژوهش جهت مطالعه و آمادگی اولیه برای مصاحبه‌شوندگان ارائه شد و در ابتدای جلسه مصاحبه نیز خلاصه‌ای از فرایند پژوهش حاضر توضیح داده شد. به منظور ثبت پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان با کسب اجازه از آنان، مصاحبه‌ها ضبط شدند.

اعتباریابی مقولات و روابط آن‌ها در بخش کیفی در واقع اعتباریابی نظریه است و مهم‌ترین بخش پژوهش در روش نظریه زمینه‌ای است. بر این اساس پژوهشگر تلاش کرد که از طریق بازگشت‌های مکرر به داده‌ها، نظریه خود را مکرر ویرایش و تکمیل نماید و اصلاحات لازم را انجام دهد تا نظریه استخراج شده به مرحله تراکم مفهومی^۱ و تمایز مفهومی^۲ برسد و قدرت تبیین‌کنندگی لازم را نسبت به شرایط موجود داشته باشد. در این پژوهش برای ارزیابی داده‌ها از معیارهای روایی^۳ و پایایی^۴ استفاده شد.

روایی سؤالات مصاحبه: برای به دست آوردن روایی ابزار پژوهش در بخش کیفی (سؤالات مصاحبه) از روش روایی محتوایی استفاده شد. برای این کار، نظرات متخصصان و صاحب‌نظران بررسی شد. در این روش از تعدادی از متخصصان و صاحب‌نظران دانشگاهی درخواست شد که در باره روشن بودن محتوا و جامع بودن سؤالات مصاحبه اظهار نظر کنند. سؤالات مصاحبه در اختیار پنج متخصص و صاحب‌نظر در حوزه کارآفرینی قرار گرفت و از آنان خواسته شد که در باره روشن بودن محتوای پرسش‌ها، کفایت سؤالات برای پوشش دادن اهداف پژوهش، نگارش و سادگی سؤالات و پیشنهاد در خصوص حذف یا اضافه کردن سؤالات اظهار نظر کنند. متخصصان از بین اساتید حوزه کارآفرینی در دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، کاشان و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش بودند. در نهایت پرسش‌نامه بخش کیفی (سؤالات مصاحبه) در راستای اهداف بخش کیفی در ۸ سؤال تدوین شد. پایایی سؤالات مصاحبه: معمولاً برای به دست آوردن پایایی پرسش‌نامه بخش کیفی (سؤالات مصاحبه) از دو روش کثرت‌گرایی به شیوه آزمودن مجدد انجام کار یا آزمودن قابلیت اطمینان بین کدگذاران استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر برای محاسبه پایایی از شیوه آزمودن مجدد انجام کار استفاده شد. برای این کار از بین مصاحبه‌های انجام شده، اعداد سه مصاحبه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها دو بار در یک فاصله زمانی سه هفته‌ای توسط پژوهشگر کدگذاری شدند که نتایج حاصل در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. محاسبه پایایی به شیوه آزمودن مجدد انجام کار (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

ردیف	تعداد کل کدها	تعداد تشابهات	تعداد عدم تشابه	پایایی
۱	۳۴	۲۹	۵	۰/۸۵
۲	۳۸	۳۲	۶	۰/۸۴
۳	۳۳	۲۹	۴	۰/۸۷
کل	۱۰۵	۹۰	۱۵	۰/۸۵

1. Conceptual density
2. Conceptual specificity
3. Reliability
4. Validity

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود تعداد کل کدها در دو فاصله زمانی سه هفته‌ای برابر با ۱۰۵ کد، تعداد کل تشابهات در کدها در این دو زمان برابر با ۹۰ و تعداد کل عدم تشابهات در این دو زمان برابر با ۱۵ بودند. پایایی مصاحبه‌های انجام شده در این پژوهش، ۰/۸۵ بود که با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۰/۶۰ است، قابلیت اعتماد کدگذاری مورد تأیید است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها در بخش کیفی از فرایند کدگذاری سه مرحله‌ای استفاده شد که به صورت کدگذاری باز پژوهش و سپس اجرای پارادایم کدگذاری محوری و در نهایت طبق کدگذاری انتخابی است. جامعه آماری در بخش کمی، دبیران درس کارآفرینی در مدارس دوره دوم متوسطه در مناطق ۱، ۴، ۵، ۶ و ۱۸ آموزش و پرورش شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند. بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) و با استفاده از روش نمونه‌گیری داوطلبانه ۲۵۰ نفر انتخاب شدند. در بخش کمی برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته ۸۱ گویه‌ای استفاده شد. روایی محتوایی پرسش‌نامه با استفاده از نظر متخصصان تأیید شد و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۴ به دست آمد. پایایی محاسبه شده برای هر یک از مقوله‌های پرسش‌نامه در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. ضریب آلفای کرونباخ به تفکیک مؤلفه‌های پرسش‌نامه (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

مقوله‌ها	آلفای کرونباخ
داشتن مهارت حل مسئله	۰/۸۷
نگرش مثبت کارآفرینی	۰/۷۵
قدرت تخیل	۰/۷۸
انگیزش درونی	۰/۷۵
ویژگی‌های شناختی کارآفرینانه	۰/۷۳
دیدگاه شغلی	۰/۷۶
آموزش کاربردی درس کارآفرینی	۰/۷۲

داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و نرم‌افزار Amos^{۲۴} تحلیل شدند.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

بر اساس مفاهیم حاصل از نتایج مصاحبه‌ها، برای مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه، شش مقوله اصلی به دست آمد. سپس بر اساس این مقوله‌ها، کد انتخابی توسعه ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه استخراج شد؛ بنابراین پدیده محوری مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه نگرش کارآفرینی شناسایی شد و مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با آن مورد بررسی قرار گرفت؛ که نتایج در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۴. کدگذاری داده‌ها در زمینه مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

کد	کدگذاری	کدگذاری باز (مفهومی)
انتخابی <td>محوری (مقوله‌ها) <td></td> </td>	محوری (مقوله‌ها) <td></td>	
۱۰	داشتن مهارت	داشتن توانایی حل مسئله (شرکت‌کننده ۱۰ و ۱۳): مهارت‌های مهم و حیاتی زندگی مانند حل مسئله و مهم‌تر از همه شیوه مقابله با شکست رو یاد بگیرند.
۱۰	حل مسئله	داشتن روحیه پرسش‌گری (۱۰ و ۲۲): باید مهارت‌های کاربردی مانند قدرت تخیل، پرسش‌گری و حل مسئله را در دانش‌آموزان تقویت کرد.

ادامه جدول ۴. کدگذاری داده‌ها در زمینه مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

کد انتخابی	کدگذاری محوری (مقوله‌ها)	کدگذاری باز (مفهومی)
	نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی	ایجاد نگرش کارآفرینی در معلمان (۱۰ و ۱۳): نگرش کارآفرینی معلمانی که درس کارآفرینی را تدریس می‌کنند، خیلی مؤثره. ایجاد نگرش مثبت به کارآفرینی در دانش‌آموزان (شرکت‌کننده ۲۵، ۲۷، ۱۰): دانش‌آموزان با مفاهیم اقتصاد و راهبردهای آن آشنا شوند، نگرش کارآفرینی و آینده‌شغلی باید در مقاطع پایین‌تر به دانش‌آموزان آموزش داده شود.
	قدرت تخیل	داشتن قدرت تخیل بالا (۱۰، ۱۵، ۱۶): دانش‌آموزان برای کارآفرینی باید مهارت‌های کاربردی مانند قدرت تخیل داشته باشند. تخیل کردن دانش‌آموزان برای بروز نگرش کارآفرینی بسیار تأثیر دارد. هدفمند بودن (۹، ۱۰، ۱۹، ۳۲): انگیزه دانش‌آموز در نگرش کارآفرینی نقش دارد، باید برای درس کارآفرینی هدف گذاشت. داشتن انگیزه درونی بالا (۹، ۲۱): دانش‌آموزان باید پراگماتیک، فعال و خودجوش باشند. خلاق بودن (۱۰، ۲۱، ۲۴): امیدواری، خلاقیت، کلاس‌های ایده‌پردازی باید داشته باشیم. داشتن تلاش و پشتکار (۱۵، ۲۴): پشتکار و تلاش فردی، یادگیری اصول موفقیت. داشتن مهارت مدیریت و رهبری (۶، ۱۰): دانش‌آموزان باید مهارت‌های اولیه مدیریت و رهبری را داشته باشند. علاقه‌مندی به کار تیمی (۶، ۱۰، ۲۸): دانش‌آموزان باید اجتماعی باشند و کار تیمی را دوست داشته باشند، باید نوع‌دوستی داشته باشند. خطرپذیر بودن (۱۰، ۲۸): دانش‌آموزان باید مهارت خطرپذیری داشته باشند، دانش‌آموزان باید یاد بگیرند که با آفرینش یک ارزش یک کارآفرینی رقم می‌خورد.
	دیدگاه شغلی دانش‌آموزان	دیدگاه دانش‌آموزان درباره شغل (۲۲، ۲۵): نگرش درباره شغل آینده باید تقویت شود، دانش‌آموزان باید از مقاطع پایین‌تر آینده شغلی خود را تحلیل کنند. ارزشمند بودن کارآفرینی برای دانش‌آموزان (۲۳، ۲۸): آموزش و پرورش و مدارس باید به کارآفرینی بها دهند، تعریف کارآفرینی به‌عنوان یک ارزش برای دانش‌آموزان. توجه مثبت به کار و تولید (۲، ۲۸): مدنظر قرار دادن درس کارآفرینی در تولید، توجه به فرهنگ کارآفرینی و تولید. تغییر نگرش کارمندی به کارآفرینی در دانش‌آموزان (۱۰، ۲۲، ۲۹): دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه نظری در رابطه با شغلشان هیچ‌گونه نگرش خاصی برای کارآفرینی ندارند، بیشتر نگرش به‌دست‌آوردن شغل دولتی دارند. تغییر نگرش شغلی کارمندی به کارآفرینی در دانش‌آموزان بسیار مهم است.
	آموزش کاربردی درس کارآفرینی	هدفمند نمودن محتوای درس کارآفرینی (شرکت‌کننده ۱۰، ۱۹، ۲۷): برای تدریس کارآفرینی باید هدف تعیین کرد، بها دادن به درس کارآفرینی. پرورش مهارت کارآفرینی در دانش‌آموزان (شرکت‌کننده ۲۵، ۳۱، ۳۲): تحلیل آینده شغلی دانش‌آموزان رشته‌های نظری، تدریس درس کارآفرینی توسط مربیان توانمند، آشنا کردن دانش‌آموزان با رشته تحصیلی و آینده شغلی آن. تفہیم کارآفرینی برای دانش‌آموزان (شرکت‌کننده ۱۲، ۱۵، ۱۶): کاربردی بودن درس کارآفرینی، توجه به مسائل یادگیری و یاددهی در تدریس درس کارآفرینی، تدریس این درس توسط متخصصان و ارزشمند نمودن آن.

طبق نتایج جدول ۴، مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه، شامل یک پدیده محوری (توسعه ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه) و هفت مقوله «داشتن مهارت حل مسئله»، «نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی»، «قدرت تخیل»، «انگیزه درونی»، «ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه»، «دیدگاه شغلی دانش‌آموزان» و «آموزش کاربردی درس کارآفرینی» است.

مقوله ۱: داشتن مهارت حل مسئله

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «داشتن مهارت حل مسئله» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است که از دو بُعد «داشتن توانایی حل مسئله» و «داشتن روحیه پرسش‌گری» تشکیل شده است. در ادامه بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان ارائه شده‌اند:

مصاحبه شونده ۱۰: به نظرم ابتدا باید دانش‌آموزان با مفهوم اقتصاد و استراتژی‌های آن و مفهوم سرمایه‌گذاری و بازار کار آشنا بشن، در قدم دوم مهارت‌های مهم و حیاتی زندگی مانند حل مسئله و مهم‌تر از همه ریسک‌پذیری و نحوه مواجهه با شکست رو یاد بگیرند و تمرین کنند و همان طوری که می‌دونید بازار کار با توجه وضع دنیای موجود اصلاً قابل پیش‌بینی نیست به نظرم عامل روانی و مهارت حل مشکل مهم‌ترین موضوع هست که باید روی دانش‌آموزان کار کرد و تقویت کرد.

مصاحبه‌شونده ۱۳: کسانی آموزش این درس را بر عهده داشته باشند که خودشون روی موضوع اشراف داشته باشند بر مفاهیم این درس به خصوص مفاهیمی که مربوط به حل مسئله همیشه و روابط با شخصیت کارآفرینان. این‌ها بسیار می‌تونه بر نگرش دانش‌آموزان تأثیرگذار باشه.

مقوله ۲: نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است که از دو بعد «ایجاد نگرش کارآفرینی در معلمان» و «ایجاد نگرش مثبت به کارآفرینی در دانش‌آموزان» تشکیل شده است. در ادامه بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان ارائه شده است:

مصاحبه‌شونده ۱۳: خیلی خوبه که این دانش‌آموزان از نزدیک با کارآفرینان و با شخصیت آن‌ها آشنا شوند و با کارهایی که انجام داده‌اند آشنا بشن این مسئله بسیار می‌تونه در نگرش دانش‌آموزان تأثیرگذار باشه. همچنین نگرش معلمانی که تدریس این درس را بر عهده دارند اون هم خیلی مؤثره.

مصاحبه‌شونده ۲۷: آموزش کارآفرینی در مقطع دبیرستان اهمیت بسیار زیادی دارد. لذا محتوای آموزش کارآفرینی در این دوره باید متناسب با نیازها و توانمندی‌های دانش‌آموزان و نیز متناسب با نیاز جامعه باشد. مبحث کارآفرینی می‌تواند نگرش دانش‌آموز را تغییر دهد و ذهنی خلاق، ایده پرداز و کارآفرین را در او شکل دهد.

مقوله ۳: قدرت تخیل

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «قدرت تخیل» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است. در این پژوهش از یک بعد «داشتن قدرت تخیل بالا» تشکیل شده است. بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شونده ۱۰ گزارش شده است:

مصاحبه‌شونده ۱۰: برای اینکه دانش‌آموز کارآفرین داشته باشیم باید مهارت‌های ذهنی و کاربردی مانند قدرت تخیل در دانش‌آموزان داشته باشیم.

مقوله ۴: انگیزه درونی

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «انگیزه درونی» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است که از دو بُعد «هدفمند بودن» و «داشتن انگیزه درونی بالا» تشکیل شده است. در ادامه بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان گزارش شده است:

مصاحبه‌شونده ۹: هدف و میزان انگیزه دانش‌آموز برای کارآفرینی خیلی مهمه.

مصاحبه‌شونده ۳۲: یکی از جهت ویژگی‌های فردی هست و یکی هم از جهت ویژگی‌های تخصصی هر رشته هست. اگر ما بیایم تبیین کنیم و به دانش‌آموزان هدف رشته تخصصی‌شون رو و ادامه تحصیل اون رو برای بازاریابی و کار آینده شغلی‌شون مشخص کنیم می‌توانیم یک نگرش مثبتی رو برای درس کارآفرینی ایجاد کنیم.

مقاله ۵: ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است که از پنج بُعد «خلاق بودن»، «تلاش و پشتکار»، «داشتن مهارت مدیریت و رهبری»، «اجتماعی بودن» و «ریسک‌پذیر بودن» تشکیل شده است. در ادامه بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان در باره این ابعاد ارائه شده است:

مصاحبه‌شونده ۶: من اگر مؤلف کتاب کارآفرینی بودم سعی می‌کردم اول در رابطه با خودشناسی خود افراد درس را شروع کنم. با تیم‌سازی. ولی وقتی طرف خودش روحیات خودش رو نشناخته باشه، چطوری می‌تونه با روحیات دوستانش آشنا بشه. وقتی طرف اجتماعی باشه و مهارت‌های اولیه مدیریت و رهبری را داشته باشه، انگیزه و نگرش کارآفرینی درش به وجود میاد که چقدر خوبه کار تیمی انجام بدیم.

مصاحبه‌شونده ۲۱: دانش‌آموزانی که به سمت کارگاه‌های نوآوری و کارآفرینی می‌روند در هنرستان‌ها دبیران فنی و مهارتی هستند و در بحث کار و اشتغال فعال و گرم و خودجوش هستند و دانش‌آموزان هم انگیزه بالایی دارند، اما دانش‌آموزان رشته‌های نظری این‌طور نیستند. آن‌ها در بحث کارآفرینی به این ویژگی‌ها نیاز دارند.

مقاله ۶: دیدگاه شغلی دانش‌آموزان

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، «دیدگاه شغلی دانش‌آموزان» یکی از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه است. این مقوله از چهار بُعد «دیدگاه دانش‌آموزان در باره شغل»، «ارزشمند بودن کارآفرینی برای دانش‌آموزان»، «توجه مثبت به تولید» و «تغییر نگرش کارمندی به کارآفرینی در دانش‌آموزان» تشکیل شده است که در ادامه بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان ارائه شده است:

مصاحبه‌شونده ۲: بازدید از کارگاه‌های افراد کارآفرین، توسعه و توجه به فرهنگ کارآفرینی و تولید با استفاده از کارشناسان و صاحب‌نظران در نهادهای مختلف، جلب توجه دانش‌آموزان به ویژگی‌های مناطق در زمینه‌هایی که مستعد هستند.

مصاحبه‌شونده ۲۵: برای توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری باید دیدگاه‌های آن‌ها در مقاطع پایین‌تر در مورد آینده شغلی‌شان تحلیل شود و فواید همه شغل‌های آزاد و متفاوت با کار دولتی برای دانش‌آموز گفته شود.

مقاله ۷: آموزش کاربردی درس کارآفرینی

با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، یکی دیگر از مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموزان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه، «آموزش کاربردی درس کارآفرینی» است که دارای سه بُعد «هدفمند نمودن محتوای درس کارآفرینی»، «پروورش مهارت کارآفرینی در دانش‌آموزان» و «تفهمیم کارآفرینی برای دانش‌آموزان» است. بخشی از شواهد گفتاری مصاحبه‌شوندگان در زیر آمده است:

مصاحبه‌شونده ۱۹: باید آن را به عنوان یک درس به منظور ایجاد حرفه و شغل برای دانش‌آموزان تعریف کرد، یعنی هدف براشون گذاشت نه اینکه فقط برای مطالعه یا حتی گذراندن وقت باشه.

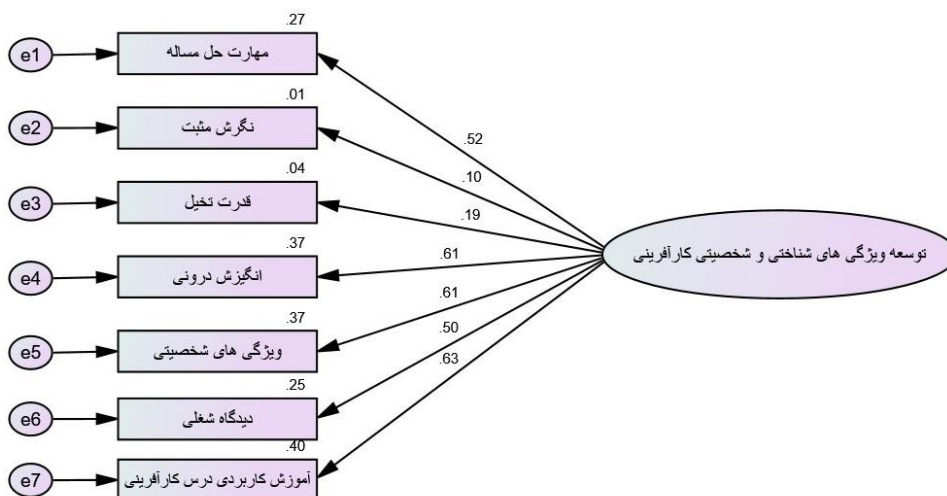
در بخش کمی، برای بررسی اعتباریابی مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی، از روش مدل اندازه‌گیری استفاده شد. در روش مدل اندازه‌گیری با رویکرد حداقل مربعات جزئی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و به وسیله نرم‌افزار SPSS²³ و Amos²⁴ برازش شدند. در مدل اندازه‌گیری پژوهش حاضر چنین فرض شد که مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی به وسیله نشانگرهای مهارت حل مسئله، نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی، قدرت تخیل،

انگیزش درونی، ویژگی‌های شخصیتی، دیدگاه شغلی و آموزش کاربردی درس کارآفرینی سنجیده می‌شوند. تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار Amos²⁴ و برآورد بیشینه احتمال (ML) به کار گرفته شد. نتایج جدول ۵ شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

جدول ۵. شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری اولیه و اصلاح شده (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

شاخص‌های برازندگی	χ^2	(χ^2/df)	CFI	GFI	AGFI	RMSEA
مدل اندازه‌گیری	۲۴/۰۷۶	۱/۷۲۰	۰/۹۵۱	۰/۹۷۳	۰/۹۴۷	۰/۰۵۴
نقاط برازش قابل قبول	>۰/۰۵	<۵	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۸۵	<۰/۰۸

جدول ۵ نشان می‌دهد مدل اندازه‌گیری با داده‌های گردآوری شده برازش مطلوب دارد ($p > 0.05$ ، $\chi^2/df = 1.720$ ، $\chi^2 = 24.076$ ، $CFI = 0.951$ ، $GFI = 0.973$ ، $AGFI = 0.947$ و $RMSEA = 0.054$). بدین ترتیب بر اساس شاخص‌های برازندگی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی در ارزیابی مدل اندازه‌گیری پژوهش نشان داد که متغیرهای مشاهده شده از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون متناظر خود برخوردار هستند. به‌طور کلی در نرم‌افزار Amos²⁴ هریک از شاخص‌های به‌دست آمده به‌تنهایی دلیل برازندگی یا عدم برازندگی مدل نیستند و این شاخص‌ها را در کنار هم بایستی تفسیر نمود. مقدارهای به‌دست آمده برای این شاخص‌ها نشان می‌دهد که در مجموع این الگو در جهت تبیین و برازش از وضعیت مناسبی برخوردار است.

شکل ۱. الگوی کلی مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی و بارهای عاملی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

شکل ۱ نشان می‌دهد که بزرگ‌ترین بار عاملی مربوط به مؤلفه آموزش کاربردی درس کارآفرینی با ۰/۶۳ و کمترین بار عاملی هم مربوط به مؤلفه نگرش مثبت ۰/۱۰ است.

جدول ۶. بارهای عاملی مؤلفه‌های توسعه نگرش کارآفرینی به ML (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲)

بار عاملی	مؤلفه‌ها
۰/۵۲	مهارت حل مسئله
۰/۱۰	نگرش مثبت
۰/۱۹	قدرت تخیل
۰/۶۱	انگیزش درونی
۰/۶۱	ویژگی‌های شخصیتی
۰/۵۰	دیدگاه شغلی
۰/۶۳	آموزش کاربردی درس کارآفرینی

بر اساس روش بوت استرپ با ۱۰۰۰ بار نمونه گیری همه بارهای عاملی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ معنی دار هستند؛ بنابراین همه نشانگرها از توان لازم برای سنجش متغیر مکنون متناظر خود برخوردارند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج مطالعه کیفی نشان داد که مقوله هسته‌ای ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه در توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان نقش دارند. ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان شامل مؤلفه‌های داشتن مهارت حل مسئله، نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی، قدرت تخیل، انگیزه درونی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه، دیدگاه شغلی دانش‌آموزان و آموزش کاربردی کارآفرینی هستند. در بخش کمی هم نتایج آزمون تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که مؤلفه‌های داشتن مهارت حل مسئله، نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی، قدرت تخیل، انگیزه درونی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه، دیدگاه شغلی دانش‌آموزان و آموزش کاربردی درس کارآفرینی می‌توانند ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی کارآفرینانه در توسعه نگرش کارآفرینی دانش‌آموزان رشته‌های نظری را تبیین کنند. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های جهانگیری و کلانتری ثقفی (۱۳۸۷)، محبی (۱۳۹۹)، آقامحمدی (۱۳۹۹)، محمدرضا بیکی و نوروزی (۱۳۹۵)، زنگنه و همکاران (۱۳۹۸)، رحیمیان و همکاران (۱۳۹۹)، پارسا و همکاران (۱۳۹۰)، مجیدی دیزج و خسروی (۱۳۹۸)، بلو^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، اوجو^۲ و همکاران (۲۰۱۵) و هارا^۳ (۲۰۱۸)، پریگر^۴ و همکاران (۲۰۱۱) مطابقت دارد.

مهارت‌های اجتماعی، داشتن پشتکار، خطرپذیری، استفاده از فرصت‌ها، هدفمند بودن، قاطعیت در تصمیم‌گیری و انگیزه پیشرفت از جمله ویژگی‌هایی هستند که در کارآفرینی مدیران نقش دارند (جهانگیری و کلانتری ثقفی، ۱۳۸۷). انگیزش پیشرفت، کنترل درونی، خلاقیت و نوآوری و خطرپذیری از ویژگی‌های افراد کارآفرین هستند. همچنین یکی از ویژگی‌های مدرسه کارآفرین، به‌کارگیری تدریس با رویکرد کار، مهارت و کارآفرینی است (محبی، ۱۳۹۹). ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان و مربیان و خط‌مشی‌های آموزشی مؤلفه‌های درون‌دادی برای نگرش کارآفرینی هستند (آقامحمدی، ۱۳۹۹). عوامل اجتماعی و روانی به‌اضافه صلاحیت‌ها و شایستگی‌های ممتاز، از ویژگی‌های کارآفرینان است. کارآفرینان همانند اکثر مردم، انسان‌های پیچیده‌ای هستند و هیچ نظریه منحصربه‌فردی نمی‌تواند تمام رفتارهای آن‌ها را به‌طور کامل توجیه کند. فرد کارآفرین دارای ویژگی‌های خاصی است که دربرگیرنده طیف وسیعی از ویژگی‌های فردی شامل جنبه‌هایی از شخصیت، روحیه، انگیزه‌ها و ارزش‌هاست (محمدرضا بیکی و نوروزی، ۱۳۹۵). شکل‌گیری نگرش کارآفرینی تحت تأثیر سه عامل قصد کارآفرینی، انتخاب و تعهد به کارآفرینی است. مؤلفه‌های عاطفی و هیجانی و خودکارآمدی ادراک شده قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های قصد کارآفرینی هستند (واماواکا و همکاران، ۲۰۲۰).

چنانچه معلمان پشتیبانی‌های ضروری و لازم آموزشی و اجتماعی را دریافت کنند، تمایل دارند تا مهارت‌های کارآفرینی را در دانش‌آموزان ایجاد کنند؛ بنابراین می‌توان این‌گونه تبیین کرد که معلمان تمایل و توانایی لازم استفاده از روش‌ها و راهبردهای تدریس و ارزشیابی یادگیرنده‌محور، خلاقانه، گروهی و فعال در کلاس درس جهت ایجاد مهارت‌ها و خصیصه‌های کارآفرینانه را دارند (اوجو و همکاران، ۲۰۱۵). همچنین یکی از چالش‌هایی که در

1. Bello et al.
2. Uju et al.
3. Haara
4. Prieger et al.

برنامه آموزش کارآفرینی مورد تأکید قرار گرفته است، آموزش کاربردی درس کارآفرینی است. در واقع کاربردی بودن برنامه درسی عاملی متمایزکننده در کارآفرینی است که آن را به نوعی از سایر رشته‌ها متمایز می‌سازد (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۹). روش‌های ارزشیابی خلاقانه معلمان، پروژه‌محور و گروهی جزء مناسب‌ترین روش‌های ارزشیابی در آموزش کارآفرینی به حساب می‌آید و معلمان یکی از عوامل اصلی هستند که در اجرای این روش‌های ارزشیابی محوری هستند؛ بنابراین چنانچه معلمان نگرش مثبتی در استفاده از این روش‌ها همچون نوشتن طرح کسب‌وکار، ارزشیابی‌های گروهی و پروژه‌محور داشته باشند، می‌توانند در بارآوردن دانش‌آموزان خلاق و کارآفرین بسیار موفق باشند (زنگنه و همکاران، ۱۳۹۸).

هارا (۲۰۱۸) معتقد است که یکی از روش‌های آموزش مربوط به کارآفرینی، حل مسئله است. از نظر او، حل مسئله بخش مهمی از درس ریاضیات است و این حوزه‌ای است که بسیار با عناصر مهم آموزش کارآفرینی به واسطه مفاهیم مشترکی چون تحلیل، خلاقیت، برنامه‌ریزی، خطرپذیری، همکاری و تأمل مرتبط است. می‌توان این‌گونه تبیین کرد که روش حل مسئله سبب تلفیق محتوای آموزش کارآفرینی (مهارت‌های شخصی کارآفرینانه همچون خلاقیت، توانایی تحلیل، مدیریت بحران، خطرپذیری و نظایر این‌ها جزء محتوای کارآفرینی محسوب می‌شوند) با محتوای آموزش ریاضیات و ایجاد تلفیق میان رشته‌ای محتوا می‌گردد و در نتیجه در این روش معلم می‌تواند از طریق تلفیق ریاضیات و کارآفرینی با روش حل مسئله خصیصه‌هایی چون تحلیل، خلاقیت، تأمل، خطرپذیری و مواجهه با موانع را در دانش‌آموزان رشد و توسعه دهد؛ بنابراین تمایل معلم به تلفیق این دو حوزه محتوایی (کارآفرینی و ریاضی) در دروسی مانند ریاضیات از طریق روش حل مسئله بسیار مهم است و سبب توسعه نگرش کارآفرینانه در دانش‌آموزان می‌گردد. بنابراین برنامه‌های تربیت معلم با تجهیز معلمان به دانش، مهارت‌ها و روش‌های تدریس، ارزشیابی نوین و یادگیرنده‌محور و همچنین داشتن دانش کسب‌وکار می‌توانند به آن‌ها کمک کنند تا در ادغام خصیصه‌ها و محتوای کارآفرینی با روش‌های تدریس و ارزشیابی و همچنین محتوای کلاس درس موفق عمل کنند و در نتیجه نگرش مثبتی به این روش یاددهی - یادگیری کسب کنند.

همچنین بین انواع شیوه‌های حل مسئله با میزان ویژگی‌های کارآفرینی رابطه مثبت وجود دارد. ویژگی‌های کارآفرینانه دانشجویان تأثیرپذیری بیشتری از شیوه حل مسئله عقل‌گرا دارند. این نتیجه را این‌گونه می‌توان تبیین کرد که افراد با ویژگی‌های کارآفرینی بالا، بدون در نظر گرفتن همه شرایط و تصمیم‌گیری عقلانی در یک زمینه، سرمایه‌گذاری نمی‌کنند. به عبارت دیگر ویژگی‌هایی از قبیل قدرت خطر بالا سبب بی‌دقتی و تصمیم‌گیری احساسی در کارآفرینان نمی‌شود؛ بلکه آن‌ها همه شرایط را به خوبی تجزیه و تحلیل کرده و در شروع کار با آگاهی کافی و به طور منطقی تحلیل هزینه - فایده انجام می‌دهند و هنگامی که شرایط را مناسب و موفقیت‌آمیز دانستند وارد عمل می‌شوند (پارسا و همکاران، ۱۳۹۰).

انگیزه درونی یکی از عوامل اصلی تأثیرگذار بر خلاقیت است که در مرحله عملکرد می‌تواند روی مقوله کار و کارآفرینی تأثیر بگذارد؛ بنابراین انگیزه درونی مهم‌ترین نقش را در خلاقیت ایفا می‌کند اگر افراد از ابتدا به کار علاقه داشته باشند و با لذت و رضایت وارد کار شوند و نه فشار خارجی، آنگاه می‌توانند خلاقیت بیشتری از خودشان نشان دهند (پریگر و همکاران، ۲۰۱۶). تعامل ویژگی‌های شخصیتی افراد و حمایت‌های دولتی و وجود فضای مناسب کسب‌وکار، محرک افراد برای کارآفرینی هستند. مطابق برخی از دیدگاه‌های روان‌شناسی اغلب کارآفرینان ویژگی‌های متمایزی دارند که آن‌ها را از سایر افراد متمایز می‌سازند. ویژگی‌هایی مانند خطرپذیری، نیاز به توفیق، نوآوری، خلاقیت و ایده‌سازی، اعتمادبه‌نفس، پشتکار زیاد، پیش‌قدم بودن، فرصت‌گرایی، نتیجه‌گرا بودن، آینده‌گرایی، خودمحور، پیشگام در کسب اطلاعات، برنامه‌ریزی و ارزشیابی رقیبان، ثبات و استحکام کامل در برابر

هیجانان، اهل کار و تلاش، جستجوگر اطلاعات، زیر پا گذاشتن قواعد و قوانین در صورت لزوم، انعطاف‌پذیری، ظرفیت بالا، هدف‌گرا و قدردان بودن در روحیه و تقویت انگیزه‌های کارآفرینی تأثیر دارند (مجیدی دیزج و خسروی، ۱۳۹۸). افزون بر این نگرش کارآفرینی دانش‌آموختگان تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی، انگیزشی و هیجانی آنان و حمایت‌های آموزش و پرورش و آموزش عالی است. نگرش به کارآفرینی نقش میانجی و حمایت‌های آموزش و پرورش و آموزش عالی هم نقش تعدیل‌کننده در قصد کارآفرینی دارند (آنجوم و همکاران، ۲۰۲۲).

در این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که برای توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموختگان رشته‌های نظری دوره دوم متوسطه باید به ویژگی‌های شناختی، شخصیتی و مهارتی دانش‌آموختگان توجه کرد. این ویژگی‌ها شامل «داشتن مهارت حل مسئله»، «نگرش مثبت معلم و دانش‌آموز به کارآفرینی»، «قدرت تخیل»، «انگیزه درونی»، «ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه»، «دیدگاه شغلی دانش‌آموختگان» و «آموزش کاربردی کارآفرینی» هستند که لازم است برای تحقق توسعه نگرش کارآفرینی در دانش‌آموختگان، معلمان به موازات فرایند آموزش و یادگیری به تقویت و بهبود این ویژگی‌های بپردازند. انجام مصاحبه‌ها در دوره شیوع کووید-۱۹ و غیر حضوری بودن معلمان و همچنین دیدگاه‌های منحصر به فرد برخی از مصاحبه‌شوندگان در باره کارآفرینی محدودیت‌هایی را در فرایند اجرای پژوهش ایجاد کرد که پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی به دیدگاه‌ها و ادراک‌های خاص دبیران هم توجه شود.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله گروه پژوهش از همکاری مسئولان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش و سایر مشارکت‌کنندگان در این پژوهش قدردانی می‌نماید.

منابع

- آقامحمدی، جواد (۱۳۹۹). طراحی الگوی مفهومی تأثیر مؤلفه‌های آموزش کارآفرینی بر ایجاد نگرش کارآفرینانه. *فصلنامه رشد*، ۱۵(۳)، ۳۹-۴۷.
- پارسا، عبدالله؛ عبدالوهابی، مرضیه؛ ظریف، سکینه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر شیوه‌های حل مسئله بر شخصیت کارآفرینانه. *توسعه کارآفرینی*، ۴(۱۴)، ۱۶۴-۱۴۵.
- جهانگیری، علی؛ کلانتری ثقفی، ربابه (۱۳۸۷). بررسی و سنجش ویژگی‌های کارآفرینی مدیران. *توسعه کارآفرینی*، ۱(۱)، ۸۷-۱۱۰.
- دلاور، علی (۱۴۰۱). *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*. تهران: انتشارات رشد.
- رحیمیان، نیما؛ صارمی، احمد؛ دهقانی، مرضیه؛ مبارکی، محمدحسن (۱۳۹۹). واکاوی برنامه درسی اجرا شده دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران و ارائه راهکارها؛ یک پژوهش روایی. *دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۱(۲۲)، ۲۴۸-۲۲۱.
- زنگنه، حسین؛ کاوسی، علیرضا؛ بهرامی، زهرا (۱۳۹۸). نگرش معلمان به روش‌های یاددهی-یادگیری آموزش کارآفرینی در دوره ابتدایی. *مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۲(۶)، ۷-۱.
- صفری جعفرلو، حمیدرضا؛ قربانی، محمدحسین؛ زارعیان، حسین (۱۳۹۶). مدل‌یابی تأثیر هوش معنوی و نگرش به کارآفرینی، بر قصد کارآفرینی در دانشجویان علوم ورزشی. *مطالعات مدیریت ورزشی*، ۴۶(۱)، ۲۳۰-۲۱۳.
- عسگری‌فر، کاظم؛ ابراهیمی، ابوالقاسم؛ علوی، سیدمسلم (۱۳۹۷). ارائه الگوی آموزشی توسعه توانمندی‌های کارآفرینانه در دانش‌آموختگان با میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی. *توسعه کارآفرینی*، ۱۱(۱)، ۱۲۰-۱۰۱. doi: 10.22059/jed.2018.256815.652580
- عسگری‌قدس، محمد؛ صالحی، سمیه (۱۳۹۱). *نگرش کارآفرینانه*. تهران: انتشارات میانکوشک.

- غفوری، خالد؛ هویدا، رضا (۱۴۰۲). طراحی و تبیین مدلی برای برندسازی در سازمان‌های آموزشی (مورد مطالعه: مدارس سرآمد شهر اصفهان). آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۲ (۱)، ۹۲-۷۵. doi: 10.22126/eme.2023.2508
- کردنائیچ، اسدالله؛ زالی، محمدرضا (۱۳۸۶). آموزش کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت کشور. نشریه کار و جامعه، ۹۶ (۱)، ۴-۱۳.
- مجیدی دیزج، حسن؛ خسروی، کیانوش (۱۳۹۸). بررسی تأثیر عوامل شخصیتی و تسهیل‌گرهای محیطی بر انگیزه‌های کارآفرینی. مدیریت بازاریابی، ۴۲ (۱)، ۱۱۶-۱۰۱.
- محبی، عظیم (۱۳۹۹). تربیت مهارت‌های تفکر و کارآفرینی در مدرسه. تهران: انتشارات مرآت.
- محمدرضا بیکی، رضا؛ نوروزی، محمد (۱۳۹۵). شناسایی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان جهادی. مطالعات راهبردی بسیج، ۱۹ (۷۱)، ۸۰-۵۸. doi: 20.1001.1.1735501.1395.19.71.3.0
- نادری، نادر؛ امیری، صبا؛ دل انگیزان، سهراب؛ جعفری، حبیب (۱۳۹۴). الگوسازی مفهومی تأثیر مؤلفه‌های آموزش کارآفرینی بر نگرش هنجاریان به کسب‌وکار در هنرستان‌های کار و دانش. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۲ (۲)، ۳۴-۱۷. doi: 20.1001.1.24767735.1394.2.2.2.6

References

- Agha Mohammadi, J. (2020). Designing a conceptual model of the effect of entrepreneurship education components on entrepreneurial attitude. *Journal of Roshd*, 15 (3), 39-47. (in Persian).
- Anjum, T., Amoozegar, A., Farrukh, M., & Heidler, P. (2022). Entrepreneurial intentions among business students: the mediating role of attitude and the moderating role of university support. *EIs among business students*, 1 (1), 1-26. doi: 10.1108/ET-01-2021-0020
- Ardichvili, A., Cardozo, R., & Ray, S. (2003). A theory of entrepreneurial opportunity identification and development. *Journal of Business venturing*, 18 (1), 105-123. doi.org/10.1016/S0883-9026(01)00068-4
- Askari Ghods, M., & Salehi, S. (2012). *Entrepreneurial Attitude*. Tehran: MiyanKoshk. (in Persian).
- Askarifar, K., Ebrahimi, A., & Alavi, M. (2018). Proposing an educational model for developing entrepreneurship capabilities in students through Personality characteristics. *Journal of Entrepreneurship Development*, 11 (1), 101-120. doi: 10.22059/jed.2018.256815.652580 (in Persian).
- Ayres, L., Kavanaugh, K., & Knafel, K. A. (2008). Within-case and across-case approaches to qualitative data analysis. *Qualitative Health Research*, 13 (6), 871-883. doi.org/10.1177/1049732303013006008
- Bello, D., Dahuwa, A., Musa, A., & Adamu, M. S. (2020). Restructuring Science, Technology and Mathematics (STM) Education for a Viable Entrepreneurship. *Journal of Research & Method in Education*, 10 (1), 22-26. doi: 10.9790/7388-1001032226
- Carr, J. C., & Sequeira, J. M. (2007). Prior family business exposure as international influence and entrepreneurial intent: a theory of planned behavior approach. *Journal of Business Research*, 60 (1), 1090-1098. doi.org/10.1016/j.jbusres.2006.12.01671
- Delavar, A. (2022). *Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences*. Tehran: Roshd. (in Persian).
- Ghafouri, K., & Hoveida, R. (2023). Designing and Explaining a Model for Branding in Educational Organizations (Case study: Excellent Schools in Isfahan City). *Education and Management of Entrepreneurship*, 2 (1), 75-92. doi: 10.22126/eme.2023.2508 (in Persian).
- Haara, F. O. (2018). Pedagogical Entrepreneurship in School Mathematics: An Approach for Students' Development of Mathematical Literacy. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning*, 19 (2), 253-268. doi.org/10.4256/ijmtl.v19i2.95
- Jahangiri, A., & Saghafi, R. (2008). Study and Assessment of Managers' Entrepreneurship Characteristics. *Journal of Entrepreneurship Development*, 1 (1), 87-196. (in Persian).

- Kong, F., Zhao, L., & Tsai, C. H. (2020). The Relationship between Entrepreneurial Intention and Action: The Effects of Fear of Failure and Role Model. *Frontiers in Psychology*, 11 (1), 220-229. doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00229
- Kordnaeig, A., & Zali, M. R. (2007). Entrepreneurship training in the education system of the country. *The Journal of Work and Society*, 96 (1), 4-13. (in Persian).
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (1), 607-610.
- Majidizaj, H., & Khosravi, K. (2020). The effect of personality factors and environmental facilitators on entrepreneurial motivation. *Journal of Marketing Management*, 14 (42), 101-116. (in Persian).
- Mohammad Reza Beygi, R., & Noroozi, M. (2017). Personality characteristics of Jahadi Entrepreneur. *Basij Strategies Quarterly*, 19 (71), 57-80. doi: 20.1001.1.1735501.1395.19.71.3.0 (in Persian).
- Mohebi, A. (2020). *Training thinking skills and entrepreneurship in school*. Tehran: Merat. (in Persian).
- Munyaradzi Ndofirepi, T. (2020). Relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial goal intentions: psychological traits as mediators. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 9 (2), 1-20. doi: 10.1186/s13731-020-0115-x
- Naderi, N., Amiri, S., Delangizan, S., & Jafari, H. (2015). Creation Conceptual Model for the Impact of Entrepreneurship Education Components on Trainees' Attitude towards Business in Kar-Danesh Conservatories. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 2 (2), 17-34. doi: 20.1001.1.24767735.1394.2.2.2.6 (in Persian).
- Olugbola, S. A. (2017). Exploring entrepreneurial readiness of youth and startup success components: Entrepreneurship training as a moderator. *Journal of Innovation & Knowledge*, 2 (3), 155-171. doi.org/10.1016/j.jik.2016.12.00471
- Parsa, A., Abdolvahabi, M., Zarif, S. (2012). The study of effectiveness problem-solving styles on entrepreneurial personality. *Journal of Entrepreneurship Development*, 4 (4), 145-164.
- Prieger, J. E., Bampoky, C., Blanco, L. R., & Liu, A. (2016). Economic growth and the optimal level of entrepreneurship. *World Development*, 82 (1), 95-109. doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.01.01371
- Rahimian, N., Saremi, A., Dehghani, M., & Mobaraki, M. (2021). Implemented Curriculum of Entrepreneurship Faculty of University of Tehran and Recommendations: A Narrative Inquiry. *Higher Education Curriculum Studies*, 11 (22), 221-248. doi: 20.1001.1.25382241.1399.11.22.10.1 (in Persian)
- Safari Jafarilu, H. R., Ghorbani, M. H., & Zarean, H. (2018). Modeling the effect of spiritual intelligence and attitude to entrepreneurship on entrepreneurial intention in sports science students. *Sports Management Studies*, 46 (1), 213-230. (in Persian).
- Sjovoll, J. (2014). Entrepreneurial mindsets in entrepreneurial schools. *European Scientific Journal*, 10 (10), 832-843. doi: 10.30845/ijbss.v10n6p13
- Soomro, B. A., Memon, M. & Shah, N. (2021). Attitudes towards entrepreneurship among the students of Thailand: an entrepreneurial attitude orientation approach. *Education & Training*, 63 (2), 239-255. doi.org/10.1108/ET-01-2020-0014
- Uju, U., Chinwe, O., & Obioma, U. (2015). Attitude and Willingness of Teachers to the Integration of Entrepreneurship Education into Secondary School Curriculum in Anambra State. *British Journal of Education, Society & Behavioral Science*, 10 (1), 1-10. doi: 10.9734/BJESBS/2015/18270
- Vamvaka, V., Stoforos, C., Palaskas, T., & Botsaris, C. (2020). Attitude toward entrepreneurship, perceived behavioral control, and entrepreneurial intention: dimensionality, structural relationships, and gender differences. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9 (5), 1-26. doi.org/10.1186/s13731-020-0112-0
- Zangeneh, H. (2020). Teachers' Attitudes toward Teaching-Learning Methods of Entrepreneurship Education in Elementary Education. *Education Strategy Medicine Science*, 12 (6), 1-7. (in Persian).